

18. juni 2020

Hørings svar fra Dansk Møllerforening og Historiske Huse vedr. vandplan 2021-2027

Vandmøller er en væsentlig del af den danske kulturarv, og Dansk Møllerforening og Historiske Huse beskæftiger sig med at beskytte de historiske møller for fremtiden.

I det fremstillede høringsmateriale om basisanalyse til vandplan 2021 – 2027 forekommer det mangelfuldt, at der ikke indgår analyser af den kulturarv, herunder vandmøller, der er knyttet til vandløb.

Der er i basisanalysen omtalt mange forskellige parametre, der påvirker vandmiljøet på forskellige måder. Men der mangler fuldstændigt en vurdering af de kulturarvselementer, der er tilknyttet vandmiljøet. Der er således ikke et GIS-lag i kortmaterialet, der viser kulturarv tilknyttet for eksempel vandløb.

EU har givet mulighed for, at nationalstater, kan udpege vandløbsstrækninger som modificeret eller stærkt modificeret. Ifølge et af forarbejderne til Vandrammedirektivet har Europakommissionen gjort det muligt, for de enkelte nationalstater, at varetage hensynet til landenes egne kulturhistoriske interesser. Det er derfor muligt at udtage vandløbsstrækninger ved fredede og bevaringsværdige, samt funktionelle vandmøller fra vandplanarbejdet.

I "Common Implementation Strategy for the Water Framework Directive (2000/60/EC), Guidance document no. 4. Identification and Designation of Heavily Modified and Artificial Water Bodies, beskrives på side 42, at vandløbsstrækninger ved kulturhistoriske vandmøller, kan kategoriseres som stærkt modificerede vandløbsstrækninger, og dermed udtages af vandplanarbejdet.

I Danmark er kun få vandløbsstrækninger udtaget på denne baggrund. Ifølge oplysninger fra Miljøministeren (besvarelse af spørgsmål 649 MOF alm. del 2020) er det følgende vandløb:

- Mølleåen, Lyngby-Taarbæk og Rudersdal Kommune
- Kærs Mølleå, Aalborg Kommune
- Femmøller Mølle Å, Syddjurs Kommune
- Tørning Mølle Å, Haderslev Kommune
- Drabæks Mølle Å, Kolding Kommune
- Silke Å, Faaborg-Midtfyn Kommune

Ved de, af Miljøministeren oplyste, udpegede 6 vandløb er der 20 vandmøller, heraf er 8 bygningsfredet. Der er 3-4 intakte vandmøller, 3 – 4 delvis intakte møller, 10 steder hvor kun bygning er bevaret. Ved 3 af vandløbene er der enten ingen vandmøller eller kun bygning uden mølleværk, hvor etablering af fri passage ved etablering af omløb ikke burde udgøre et problem, idet der ikke mølleværker, der skal tilsikres vandføring, disse steder.

Dansk Møllerforening savner, at de vandmøller, som er bygningsfredet, samt hvor der af de danske kulturarvsmyndigheder er foretaget udvidelse af fredning til også at omfatte omgivende arealer og vandtekniske anlæg, på tilsvarende måde sker en beskyttelse af disse steder i vandplanarbejdet. Vandløbsstrækninger ved intakte, fungerende fredede vandmøller bør kunne udtages for tiltag ved, at de anerkendes som væsentlig kulturarv, og de relevante vandløbsstrækninger kategoriseres som stærkt modificeret og dermed udtages permanent af vandplanerne.

Af en eller anden grund, er det tilsyneladende ikke muligt at udpege væsentlig kulturarv direkte i vandplanarbejdet. Det man kan gøre, er at kategorisere vandløb som "modificeret" og "stærkt modificeret". Det er defineret således i basisanalysen:

** Kunstigt vandområde: En forekomst af overfladevand skabt ved menneskelig aktivitet.*

** Stærkt modificeret vandområde: En forekomst af overfladevand, der som et resultat af fysiske ændringer som følge af menneskelig aktivitet i væsentlig grad har ændret karakter som angivet af miljø- og fødevareministeren i henhold til bestemmelserne i bekendtgørelse om basisanalyser.*

Hermed burde det være muligt at udpege stort set alle mølledamme, der er dannet ved opstemning af vandløb. De fleste er kunstigt skabt for over 500 år siden, og vandløbene er dermed ændret stærkt ved menneskelig aktivitet.

Desværre sker dette ikke og stort set alle vandløbsstrækninger, også omkring historiske vandmøller, er højt miljømæssigt målsat, og der er krav om skabelse af kontinuitet gennem fjernelse af stemmeværker, som kategoriseres som fysiske spærringer.

Dette er en følge af, at der er en mangel i vandplanens basisanalyser, som slet ikke inddrager kulturhistorisk viden om for eksempel vandmøller.

Yderligere er det en mangel, at der ikke findes nationale analyser af den kulturarv vi har. Man kunne have valgt at gøre det til en del af vandplanernes basisanalyser, på lige fod med de mange andre grundige analyser, der er foretaget. Men vi kan i dag konstatere, at der mangler en national analyse af kulturarv tilknyttet vandmiljøet, og dermed en national strategi for fortsat bevaring af væsentlig kulturarv.

Der er 56 bygningsfredede vandmøller i Danmark, men kun ca. 30 af disse er bevaret med mølleværk og hel eller delvis vandføring. Ved kun 10 fredede vandmøller er bevaret intakt mølleværk og vandføring.

Dansk Møllerforening har indsamlet oplysninger om vandmøller, og har denne oversigt over de sidste 10 intakte fredede vandmøller:

Vandmølle	Kommune	Vandløb	Km vandløb opstrøms	Noter
Dorf	Brønderslev	Pulsbæk	2 km	Turbine
Fyrkat	Mariagerfjord	Onsild Bæk	15 km	1 overfaldshjul
Grubbe Mølle	Faaborg-Midtfyn	Horne Mølleå	4,5 km	1 dobbelt overfaldshjul
Grønne Mølle	Nyborg	Vindinge Å	2 km	1 overfaldshjul
Kaleko	Faaborg-Midtfyn	Rislebækken	3,5 km	2 overfaldshjul
Karmark	Viborg	Nørreå	7 km	1 overfaldshjul
Knag	Vejen	Kongeåen	35 km	1 underfaldshjul
Lille	Nyborg	Ørbæk Å	14 km	2 overfaldshjul
Røde	Nordfyns	Røde Mølle Å	5 km	1 overfaldshjul
Vejstrup	Svendborg	Vejstrup Å	10 km	2 overfaldshjul

Disse vandmøller bør anerkendes som væsentlig kulturarv, og de relevante vandløbsstrækninger kategoriseres som stærkt modificeret, og derved udtages permanent fra vandplanarbejdet.

Med venlig hilsen

Susanne Jervelund, formand
Dansk Møllerforening
Grubbemøllegården 8
5600 Faaborg
21 73 67 18
jervelund@gmail.com

Birthe Iuel, præsident
Historiske Huse
Borgergade 111
1300 København K
45 57 10 11
sekretariat@historiskehuse.dk

